

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مدیریت خانواده و هزینه‌ها

رشته مدیریت خانواده

گروه تحصیلی مدیریت خانواده

زمینه خدمات

شاخه آموزش فنی و حرفه‌ای

شماره درس ۴۲۳۰

۶۴۰	رزاقی، ابراهیم
م ۴۵۳ / ر	مدیریت خانواده و هزینه‌ها / مؤلف: ابراهیم رزاقی. - تهران: شرکت چاپ و نشر کتابهای
۱۳۹۴	درسی ایران، ۱۳۹۴.
۱۲۲ ص. : مصور. - (آموزش فنی و حرفه‌ای؛ شماره درس ۴۲۳۰)	
	متون درسی رشته مدیریت خانواده گروه تحصیلی مدیریت خانواده، زمینه خدمات.
	برنامه‌ریزی و نظارت، بررسی و تصویب محتوا: کمیسیون برنامه‌ریزی و تألیف کتابهای درسی
	رشته مدیریت خانواده دفتر تألیف کتابهای درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش وزارت آموزش و پرورش.
	۱. اقتصاد خانواده. الف. ایران. وزارت آموزش و پرورش. دفتر تألیف کتابهای درسی فنی
	و حرفه‌ای و کاردانش. ب. عنوان. ج. فروست.

همکاران محترم و دانش آموزان عزیز :
پیشنهادات و نظرات خود را درباره محتوای این کتاب به نشانی
تهران - صندوق پستی شماره ۴۸۷۴/۱۵ دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و
حرفه‌ای و کاردانش، ارسال فرمایند.

پیام‌نگار (ایمیل) info@tvoccd.sch.ir
وب‌گاه (وب‌سایت) www.tvoccd.sch.ir

این کتاب بر اساس پیشنهاد‌های هنرآموزان کشور توسط مؤلف در کمیسیون تخصصی
رشته مدیریت خانواده در سال تحصیلی ۸۸-۸۷ مورد تجدیدنظر قرار گرفت.

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

نام کتاب : مدیریت خانواده و هزینه‌ها - ۴۸۶/۶

مؤلف : ابراهیم رزاقی با همکاری محبوبه خلفی، بتول آقاعلی عطاران و سیدرحمن هاشمی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب‌سایت : www.chap.sch.ir

صفحه‌آرا : صغری عابدی

طراح جلد : مریم کیوان

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران - تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروبخش)

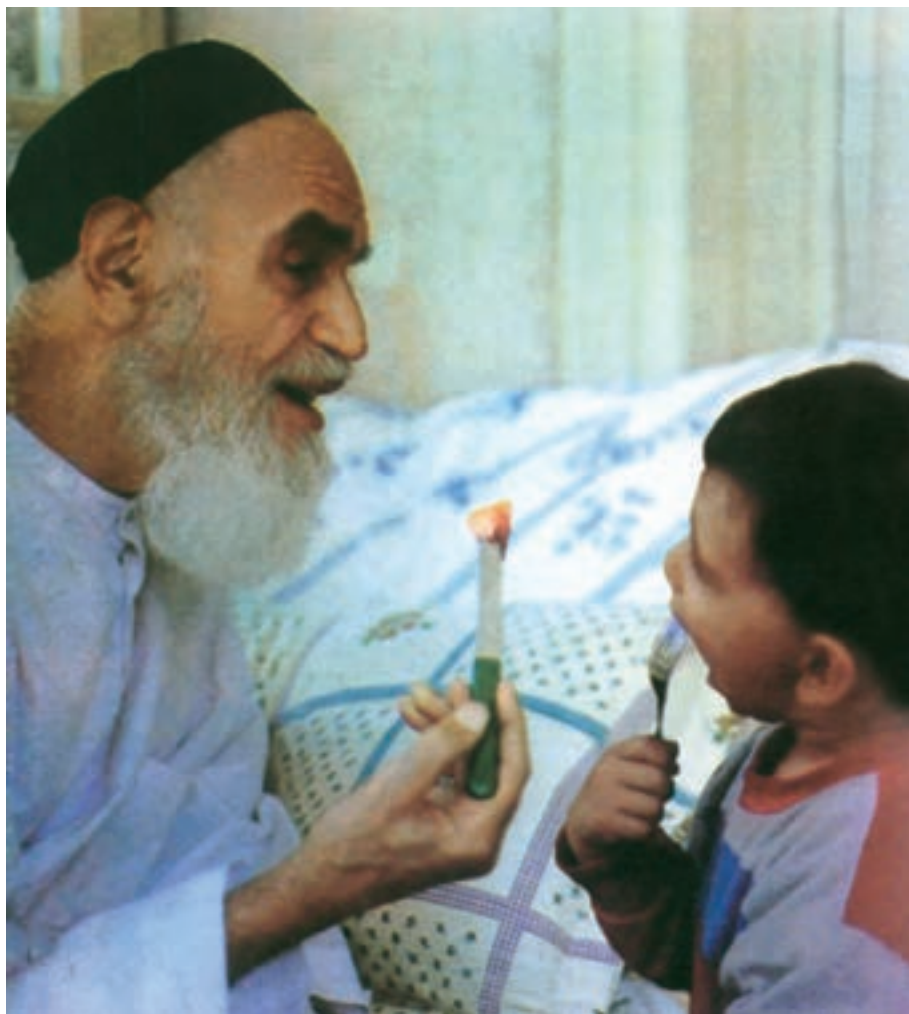
تلفن : ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی : ۳۷۵۱۵-۱۳۹

چاپخانه : سمارنگ

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ چهاردهم ۱۳۹۴

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۴-۸۶۲-۰۵-۹۶۴ ISBN 964-05-0862-4

یکی از فرزندان امام نقل کرده است :
یکی از صفات امام صرفه جویی در امور زندگی بود و همیشه به ما سفارش می کردند که به اندازه غذا درست کنیم تا اضافه نیاید و در زندگی زیاد مصرف نکنیم .
همیشه گوشزد می کردند که :
«الآن ما در وضعی هستیم که امکان دارد وضع بعضی از خانواده ها به سختی بگذرد».

فهرست مطالب

سخنی با همکاران

پیشگفتار

بخش اول : مدیریت خانواده

۲	فصل اول : معنا و وظایف مدیریت
۳	۱-۱- معنای مدیریت
۷	۱-۲- وظایف مدیریت
۱۳	۱-۳- ویژگیهای وظایف مدیریت خانواده
۲۱	۱-۴- نتیجه و جمعبندی فصل اول
۲۳	فصل دوم : گستردگی مدیریت
۲۴	۲-۱- مدیریت خویش
۴۲	۲-۲- مدیریت خانواده
۴۶	۲-۳- دستاورد سازمانهای غیرانتفاعی و مدیریت خانواده
۴۹	۲-۴- مهارتهای مدیریت
۵۱	۲-۵- تحوّل در شیوه‌های مدیریت

۵۴

۲-۶- روشهای مدیریت

۵۵

نتیجه‌گیری بخش اول - مدیریت خانواده

بخش دوم : مدیریت هزینه‌های خانواده

۶۱

اهمیت و ضرورت مدیریت هزینه‌ها

۶۱

۱- هزینه‌ها و منافع فردی

۶۲

۲- هزینه‌ها و منافع خانواده

۶۳

۳- هزینه‌ها و منافع ملی

۶۵

۴- پراکندگی درآمدی خانواده

۶۶

فصل سوم : دسته‌بندی هزینه‌ها

۶۷

۱-۳- هزینه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت

۶۸

۲-۳- هزینه‌های ضروری و غیرضروری

۶۸

۳-۳- هزینه‌های پیش‌بینی پذیر و پیش‌بینی ناپذیر

۶۹

۴-۳- هزینه‌های مصرفی (جاری) و سرمایه‌ای

۶۹

۵-۳- هزینه‌های مادی و غیرمادی

۷۰

۶-۳- هزینه‌های خرید و نگهداری

۷۰

۷-۳- هزینه‌های وابستگی‌زا و استقلال‌آور

۷۱

۸-۳- هزینه‌های اسمی و واقعی

۷۱

۹-۳- هزینه‌های دوسویه و یکسویه

۷۱

۱۰-۳- هزینه‌های خوراکی و غیرخوراکی

۷۲

۱۱-۳- نتیجه‌گیری دسته‌بندی هزینه‌ها

۷۴

فصل چهارم : مدیریت هزینه‌های خانواده

۷۵

۱-۴- امکان جایگزینی کالاها و خدمات

۷۶

۲-۴- آسانی رشد هزینه‌ها

۷۷	۴-۳- دشواری کاهش هزینه‌ها
۷۸	۴-۴- فزاینده‌گی هزینه‌ها
۷۹	۴-۵- ارتباط مصرف کالاها با هم
۷۹	۴-۶- ضرورت استقلال نسبی هزینه‌ها نسبت به درآمدها
۸۰	۴-۷- هزینه اندک برای پرهیز از هزینه زیاد
۸۰	۴-۸- پس انداز و کمک هزینه‌های ضروری
۸۱	۴-۹- یادداشت هزینه‌ها ابزار اصلی مدیریت هزینه‌ها
۸۲	۴-۱۰- هزینه‌های مسکن
۸۳	۴-۱۱- هزینه‌های ازدواج
۸۵	۴-۱۲- هزینه‌های سوگواری
۸۶	۴-۱۳- هزینه دید و بازدیدها
۸۷	۴-۱۴- مسؤول مدیریت هزینه‌های خانواده کیست؟
۹۰	۴-۱۵- مشارکت همه در مسؤولیت پذیری
۹۳	۴-۱۶- نتیجه‌گیری فصل چهارم
۹۶	فصل پنجم : مدیریت دیگر عوامل مؤثر بر هزینه‌ها
۹۷	۵-۱- مدیریت عوامل عینی مؤثر بر هزینه‌ها
۱۰۸	۵-۲- مدیریت عوامل ذهنی مؤثر بر هزینه‌های خانواده
۱۱۹	۵-۳- نتیجه‌گیری فصل پنجم
۱۲۰	نتیجه‌گیری بخش دوم

سخنی با همکاران

کتابی که در دست دارید با این هدف که متنی تنها برای آموختن است، نوشته نشده بلکه هدف آن آموختن، برای بهتر کردن زندگی فردی و اجتماعی است. این کتاب با معرفی مدیریت و اصول آن به عنوان دانش و مهارتی ضروری، کاربرد آن را در هر بعدی مفید می‌داند. از بهینه کردن نگهداری و بهره‌برداری از ذهن و تن آدمی تا بهینه کردن اداره خانواده و هزینه‌های آن، بکارگیری اصول مدیریت می‌تواند نقشی تعیین‌کننده در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی ما داشته باشد.

پیشنهاد می‌شود، پیش از تدریس هر بخش، درستی آن را در زندگی فردی و خانوادگی خود تجربه کنیم و سپس بر پایه تجربه خویش متن درس را با احساس خود بیشتر جان بخشیم. از دانش‌آموزان نیز می‌توان مشارکت در تجربه کردن متن درسها را درخواست کرد، بویژه اگر جلسه‌هایی را برای بازگو کردن تجربه خود و دانش‌آموزان و جمعی کردن آموخته‌های نظری و عملی اختصاص دهیم، به هدف آموختن برای زندگی بهتر فردی و اجتماعی، نزدیک‌تر می‌شویم. بهتر است درس را با پرسشهای مناسب با تجربه و فهم دانش‌آموزان در راستای ارتباط برقرار کردن بین اصول مطلب و ذهن آنان، تدریس کرد، تا از همان آغاز فاصله بین ذهن دانش‌آموزان و درس را که معمولاً در کلاسها وجود دارد و یکی از موانع آموختن می‌باشد با این شیوه می‌توان از میان برداشت. استفاده از مثالهای گوناگون برای عینیت بخشیدن به مطالب درس نیز می‌تواند مفید باشد. برای یادگیری بهتر دانش‌آموزان و درک بهتر آنها در هر فصل فعالیت‌هایی به منظور تعمیق یادگیری آورده شده است.

مؤلف

پیشگفتار

مدیریت، به معنای اداره کردن و مدیر بودن است و مدیر، به معنای اداره کننده و گرداننده^۱. مدیریت یا گرداندگی، دانش و هنری است که پیشینه تاریخی طولانی دارد. با گذشت زمان، ذهن انسان، جامعه انسانی و وسایل رویاروی فرد و اجتماع پیچیده تر و به همان نسبت، مدیریت درست و بهینه نیز مشکل تر شده است. قبل از انقلاب صنعتی، آموزش مدیریت بیشتر جنبه تجربی داشته است در حالی که امروز اداره یا گرداندن بهینه امور در همه سطوح از اداره ذهن و اندیشه انسانی گرفته تا اداره خانواده و دیگر نهادهای اجتماعی، خرد و کلان، نیازمند آموزشهای نظری و عملی است. امروزه، فرصت آن نیست که همه امور نخست تجربه شوند، بلکه باید ابتدا آموخته و سپس این «آموختن برای زیستن بهتر» به کمک تجربه، در درون ذهن مدیر نهادینه شود.

از آنجا که منابع موجود که در دسترس انسان، خانواده و دیگر نهادهای اجتماعی قرار دارد محدود و انتظارات انسان تقریباً نامحدود است، تعیین اولویتها در چگونگی گرداندن امور، از اهمیت بالایی برخوردار خواهد بود. مشاهده تفاوت در زندگی مادی و معنوی فرد و خانواده در یک کشور معین و وجود تفاوت بین کشورهای مختلف جهان، به طور عمده به چگونگی مدیریت و گرداندگی امور مربوط است. در سطوح مختلف یاد شده، هر قدر مدیریت به دانشها، مهارتها و هنرهای بیشتری مجهز باشد، نتیجه ارزشمندتری به بار خواهد آورد. مدیریت، دانشی فراگیر و کاربردی است که در دنیای امروز به یکی از مهمترین عوامل بهبود زندگی فردی و اجتماعی تبدیل شده است.

با توجه به اینکه کشور ما جزو کشورهای توسعه یافته است و بدون توسعه متناسب، نابسامانیهای اقتصادی، از جمله وابستگی اقتصاد کشور به صدور نفت خام ادامه خواهد یافت از این رو، با گسترش دانش جدید مدیریت، باید به توسعه دست یافت. کشورهای توسعه یافته با استفاده از مدیریت برتر در تمامی زمینه ها، بازدهی بیشتری از جمله در تولید و توزیع بدست آورده اند. آنها، با اعمال نظر از دو سو، اقتصاد ایران را مانند اقتصاد دیگر کشورهای در حال توسعه نابسامان می کنند. از یک سو با خرید ارزان قیمت نفت صادراتی ایران و از سوی دیگر با صدور کالاهای ساخته شده خود به ایران، ضمن افزایش رفاه و توسعه کشور خود، توسعه ایران را مانند دیگر کشورهای توسعه یافته مختل می کنند. اگر توسعه را به معنای به روز درآوردن جامعه در همه زمینه ها، بر پایه هویت فرهنگی ملی و شرایط داخلی بدانیم آبی شک از جنبه های مختلف، نیازمند مدیریت بهینه می باشد. نخست، مدیریت بهینه علمی نظری در زمینه شناخت علت های درونی و بیرونی توسعه نیافتگی مورد نیاز است و در گام بعد، مدیریت اجرایی در همه زمینه ها. با توجه به اینکه برای به روز درآوردن جامعه، استفاده از آخرین دست آوردهای علمی، فنی، صنعتی و مدیریتی جهان ضرورت دارد، شناسایی هویت فرهنگی ملی نیز مورد نیاز است. تنها با

۱- لغت نامه دهخدا، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۳، ذیل واژه «مدیریت»

۲- جزوه درس «توسعه اقتصادی» ابراهیم رزاقی، دانشکده اقتصاد، دانشگاه تهران.

عنایت به همین هویت فرهنگی ملی که رنگ اسلامی نیز دارد خطری از هم گسیختگی فرهنگی که در اثر واردات آنچه برای توسعه و روزآمد کردن جامعه لازم است از میان خواهد رفت. بدین ترتیب، بهبود مدیریت علمی و عملی کشور سنگ بنای توسعه مستقل به شمار می آید.

استفاده از دانش و مهارت‌های مدیریت، نه تنها برای راهی‌های کشور از وابستگی، بیکاری، نداری و بی‌عدالتی و در یک جمله، برای توسعه ضروری است، بلکه استفاده از آن برای زندگی فردی و خانوادگی بهتر نیز ضرورت دارد. گرچه توسعه کشور بدون بهبود امکانات فردی و خانوادگی نیز ممکن نیست. از آنجا که خانواده، هسته نخستین و پایه آموزش انسان می‌باشد، فراگیری آموزش مدیریت و عمل مدیران خانواده به آنها می‌تواند، فرزندان را از همان آغاز کودکی با مدیریت بهینه آشنا سازد و کاربرد اصول مدیریت را در آنان نهادینه کند. آموزش مدیریت و به‌کارگیری خلاقانه و هنرمندانه آن در زمینه‌های گوناگون، فرد را قادر می‌سازد تا در راستای رفاه و آرامش روانی خویش با رنج کمتر و شادی بیشتر، گام بردارد. در همین جهت با تأثیر فرد در خانواده، چه در خانواده پدری و چه در خانواده مستقل خود، مدیریت خانواده بهبود یافته، هدفهای توسعه مستقل کشور، با هزینه‌های انسانی و مادی کمتری به دست می‌آید.

استفاده از دانش و مهارت‌های مدیریت، به هر فردی امکان می‌دهد که از منبع بیکران ذهن خداداد خویش بهتر استفاده کند و از عمر خود در راستای دستیابی به هدفهای مادی و معنوی اش بیشتر بهره‌گیرد. در چنین شرایطی و با تأثیر متقابل بهبود زندگی مادی و معنوی فرد، خانواده و کشور، بتدریج همه سطوح جامعه، از مدیریت بهتر و مدیران کارآمدتر بهره‌مند خواهد شد.

هدف کلی

آشنایی با اصول مدیریت و بهره‌مندی از آن در اداره کردن مطلوب خود و خانواده.